

ზოგადი რეკომენდაციები დაბა აბასთუმნის გამწვანების სრულყოფისათვის

რამაზ კილაძე, დავით კილაძე
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი: აბასთუმანი შესანიშნავი სამთო-კლიმატური კურორტია, რომლისადმი ინტერესი ყოველთვის იყო, თუმცა განსაკუთრებული ყურადღება მის მიმართ გამოიჩინა რუსეთის დიდმა მთავარმა გიორგი ალექსანდრეს-ძემ (ნიკოლოზ II-ის ძმა), რომლის ხარჯითაც აშენდა საკმაოდ რაოდენობის შენობა-ნაგებობები და მათ შორის, ალექსანდრე ნეველის სახელობის ტაძარი, რომელიც მეტად საინტერესო არქიტექტურული თვალსაზრისით და მოქმედ ტაძრად ითვლება. აბასთუმნის კლიმატს და ბალნეოლოგიურ მონაცემებს განცვიფრებაში მოჰყავთ შემთხვევით თუ სამკურნალოდ ჩამოსული ადამიანები. აქედან გამომდინარე, დღევანდელი ხელისუფლების მიერ აბასთუმნისადმი დაინტერესება და წარმოებული სამუშაოები, რომლებიც აქტიურად ტარდება ბოლო წლების განმავლობაში. რესტავრაცია გაუკეთდა XIX საუკუნის დასაწყისში აშენებულ ნაგებობებს, კეთდება გზები და მოედნები, შესაბამისად ქუჩის მიმდებარე ტერიტორიების მოწესრიგება-კეთილმოწყობა. სწორედ ამ მიმართულებით ჩატარებულ გამწვანება - განაშენიანებას ეხება თქვენს წინაშე წარმოდგენილი ნაშრომი.

საკვანძო სიტყვები: ბალნეოლოგია, ფლორა, გამწვანება, ყინვაგამძლეობა, აგროტექნიკა, რეკონსტრუქცია, დარგვითი ნახაზი, ფოტოსინთეზი.

აბასთუმანი დაბად მოიხსენიება 1926 წლიდან და მდებარეობს ადიგენის რაიონში, განთავსებულია იგი მესხეთის ქედის სამხრეთ კალთაზე მდ. ოცხეს ხეობაში. ზღვის დონიდან 1340 მ-ზე. ადიგენიდან დაცილებულია 25 კმ-ით, ხოლო ახალციხიდან 28 კმ-ით. საშუალო წლიური ტემპერატურა $6,4^{\circ}\text{C}$ (იანვრის $-6,5^{\circ}\text{C}$, ივლისისა $17,2^{\circ}\text{C}$). ნალექები 626 მმ-ია წელიწადში; ფარდობითი ტენიანობა ზაფხულში 50%-ს აღწევს, სხვა დროს ზომიერია. მთის სუფთა ჰაერი, ზომიერად მშრალი ჰავა, მზის ნათების ხანგრძლივობა (3 ათასი საათი წელიწადში) ტუბერკულოზის მკურნალობის ძირითადი ფაქტორებია. აქ უძველესი დროიდანვე ცნობილი იყო ჰიპერთერმული (ტემპერატურა $39-48,5^{\circ}\text{C}$), სუსტად მინერალიზებული ($0,4-0,5$ ჰექტოლიტრი) ქლორსულფატნატრიუმიანი წყაროები - (გოლიათისა - ტემპერატურა $48,5^{\circ}\text{C}$, გველისა - ტემპერატურა 42°C , სურავანდისა - ტემპერატურა 39°C).

ეს არის ზოგადი დახასიათება აბასთუმნის კლიმატური პირობების. რა თქმა უნდა, ამ მაჩვენებლებსაც თავისი ზეგავლენა აქვს ქალაქში განთავსებულ მცენარეთა საფარზე, მაგრამ მაინც კურორტ აბასთუმნის გამწვანებისათვის მეტად რთულია მცენარეთა ასორტიმენტის შერჩევა ჰავის სპეციფიურობიდან გამომდინარე, რაც გამოიხატება უპირველეს ყოვლისა, მისი მცენარეული საფარის შეზავებული ფიტოცინდურობითა და ჯანმრთელობისთვის უნიკალურობის გამო. ჰავა აქ კონტინენტურია, ზამთარი ცივი (მინიმალური -32°) დიდთოვლიანი, ზაფხული (მაქსიმალური 37°) თბილი, ხოლო ალაგ-ალაგ მეტად ცხელი და გაუსაძლისი.

აბასთუმნის რელიეფიც საკმაოდ რთული და მთაგორიანია, რაც ასევე აუცი-

ლებელს ხდის დასამატებელი ასორტიმენტი კიდევ უფრო გულმოდგინედ და დაკვირვებით იქნას შერჩეული.

აბასთუმნის ფლორაში მერქნოვანი მცენარეები მიჩნეულია ლანდშაფტური კომპოზიციის საფუძვლად. მით უმეტეს, რომ ისინი მრავალი საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ლანდშაფტია და გავლილი აქვთ ურთულესი თანაცხოვრების გზა. ამასთან, თუ გავითვალისწინებთ 200-220 წლის წინ აგებულ ისტორიულ შენობა-ნაგებობებს, რომლებმაც დროსა და ჟამს გაუძლეს და იმდენად საინტერესოა დღევანდელი გადმოსახედიდან, რომ სახელმწიფომ მიიღო გადაწყვეტილება მათი რესტავრაციის შესახებ, ალბათ გასაგები გახდება საზოგადოების საყოველთაო ინტერესი. ესეც, რა თქმა უნდა, ართულებს ასორტიმენტის შერჩევის პროცესს, რადგანაც ასევე გასათვალისწინებელია შენობა-ნაგებობების ერთი და ორსართულიანობა, განსხვავებული გეგმარება და არქიტექტურა, ინდივიდუალობა და ორნამენტები. ამიტომ ასორტიმენტში აუცილებელად არის შესატანი უფრო დაბალი სიმაღლის მცენარეები, განსაკუთრებით ბუჩქები, რომლებიც დიდად არ შეცვლიან კურორტის ჰაერის შემადგენლობას, მაგრამ თავის სიტყვას იტყვიან კურორტის ლანდშაფტურ-დეკორატიული იერ-სახის მიცემაში.

აუცილებლადაა გასათვალისწინებელი ისიც, რომ აბასთუმნის ქუჩის გამწვანებაში არსებული ხემცენარეების (ცაცხვი, კავკასიური ნეკერჩხალი, დეკა, არყი, ვერხვი, იფანი, აკაცია, ცხენისწაბლი) დიდი ნაწილი წლების განმავლობაში იზრდებოდა, მშვენდებოდა (მათი ესთეტიკური, ფუნქციონალური და ეკოლოგიური უნარები) და ასაკოვანი ხდებოდა, უკვე საჭიროებს გარკვეულ აგროტექნიკურ ჩარევას, რაც გამოიხატება მათ სხვა-ფორმირებაში და ესეც გასათვალისწინებელია ღონისძიებების დასახვის დროს. კერძოდ, უშუალოდ გამწვანების სამუშაოების ჩატარების წინ უნდა შექმნილიყო სამუშაო ჯგუფი, რომლებიც ჩაატარებდნენ ზემოთ დასახელებულ სამუშაოებს, რაც ნაწილობრივ შესრულდა კიდევ. კერძოდ, მდინარე ოცხეს ნაპირებთან მოდიებული იქნა მოსასვენებელი ადგილები,

აბასთუმანში რუსთაველის და ფალიაშვილის ქუჩების მიმდებარედ არსებული მცენარეები დატანილი იქნა გეგმაზე, დაფიქსირდა მათი ბიოეკოლოგიური და მორფოლოგიური მდგომარეობა; ჩაინიშნა ცუდი აღნაგობის ეგზემპლარები; განისაზღვრა მათ მიმართ საჭირო აგროტექნიკური ღონისძიებები; შეიქმნა კომპოზიციების და ჯგუფური ნარგაობების სქემები.

შეირჩა ხებუჩქოვან მცენარეთა ასორტიმენტი, ეკოლოგიური და ბიოლოგიური ნიშან-თვისებების გათვალისწინებით (მარადმწვანეობა, ყვავილობის დრო და ხანგრძლივობა, სურნელება, მავნებელ-დაავადებების მიმართ მდგრადობა და ა.შ.). სწორედ ამ მახასიათებლებით დაკომპლექტდა კომპოზიციები და ჯგუფური ნარგაობები.

დაიხაზა დენდროლოგიური პროექტი; მოხდა ცალკეული კომპოზიციების

ვიზუალიზაცია-მასზე დატანილი იქნა შერჩეული მცენარეები.

იმავედროულად განხორციელდა:

1. გამხმარი და იერსახედაკარგული ხეების ამოძირკვა, დახერხვა და ტერიტორიიდან გატანა;
2. წვერხმელი და დამტვრეული ტოტების მქონე ხეების ფორმირება-დამუშავება და დეკორაციული იერსახის მიცემა;
3. დამუშავდა ქალაქის მთავარი გზის და მდინარე ოცხეს მიმდებარედ არსებული ხე-ბუჩქები (სხვა-ფორმირება);
4. ჩატარდა დენდროლოგიური და დარგვითი ნაზახების მიხედვით დასარგავ მცენარეთა ორმოების ამოღება და მცენარეთა დარგვაზე მონიტორინგი. დარგული მცენარეებისთვის ჭიგოების დამაგრება და მორწყვა;
5. მოხდა დარგვის შემდგომი აგროტექნიკური ღონისძიებების (სარეველების მოსპობა, შემობარვები, სასუქის შეტანა, მორწყვა, დარგული მცენარეების ფორმირება, გაზონის გათიბვა და ა.შ.) შესრულების თანმიმდევრობა და რეკომენდაციების დაცვა.

სამუშაოები დაიწყო 2023 წლის სექტემბერში. პირველ რიგში შესწავლილი იქნა მთავარი ქუჩის არსებული მცენარეული საფარი, სადაც იყო როგორც დეკორატიული, ასევე ხეხილ-კენკროვანი მცენარეები. შემდეგ შეიქმნა დენდროლოგიური პროექტი, დაკვალვითი და დარგვითი ნაზახები, რომელთა მიხედვით განხორციელდება შევუდექით 2024 წლის გაზაფხულზე.

ამ პერიოდისათვის უკვე ყველა კვლევითი და კამერალური სამუშაოები დამთავრებული იყო. მოხდა ყინვაგამძლეობის, დეკორატიულობის და სხვა ნიშნებით შერჩეული ასორტიმენტის შეთანაწყობა და განლაგება ქუჩის პერპექტივის გათვალისწინებით, ღია სივრცეების შეფარდება ნახევრად ღია და დახურულ ლანდშაფტებთან, რამაც მნიშვნელოვნად გაზარდა ობიექტის ლანდშაფტურ-დეკორაციული ღირებულება და ესთეტიკური იერ-სახე.

მცენარეთა დარგვები განხორციელდა სამ ეტაპად, პირველი ეტაპი 2024 წლის გაზაფხულზე, როცა შემოტანილი იქნა ბ-ნი ზურაბ კიკნაძის მიერ საკმაოდ კარგი ხარისხის ხებუჩქოვანი მცენარეები კონტეინერებით, კერძოდ: *Tilia caucasica* Rupr., *Acer negundo* L., *Acer japonica* L., *Cedrus deodara* Laws. 'argentea', *Pinus mygo* 'Mops', *Cupressus Arisonica* 'Fastigiata', *Abies pinsaro* 'Clauca', *Picea excelsa* Link., *Liliodendron tulipiferum* L., *Liquidambar styraciflua* L., *Betula litwinowii* A. Doluch., *Hibiscus siriacus* L., *Cotinus coggygia* Scop., *Viburnum opulus* L., *Pyracantha coccinea* Koem., *Photinia fraseri* 'Pink Marble' (ბუჩქი) და *Cryptomeria japonica* 'Elegans'. დაირგო 250-მდე ძირი მცენარე.

არანაკლებ საინტერესო იყო დეკორაციულ მცენარეთა ასორტიმენტი, რომლებიც შემოტანილი იქნა ქობულეთის რ-ნის, სოფელი ხუცუბნიდან შ.პ.ს. „აგროდეკორსერვისის“ მიერ. მის მიერვე იქნა ტრანსპორტირებული და დარგული დაბა აბასთუმანში სპეციალისტების მეთვალყურეობის ქვეშ. ჩატარდა დარგვის შემდგომ-

მი აუცილებელი ტექნიკური თუ აგროტექნიკური სამუშაოები (მცენარეთა გასწორება და მორწყვა, მიწის შემოტკეპნა, ჭიგოს დამაგრება და ა.შ.) მცენარეთა ასორტიმენტში იყო: *thuja occidentalis* 'Smaragd', *thuja occidentalis* 'Little Champion', *thuja occidentalis* 'Compacta', *thuja occidentalis* 'forever gold', *thuja occidentalis* 'danica', *thuja occidentalis* 'Piramidal', *Abelia cinensis* R.Br, *Eleagnus ebbingel* 'Cilt edge', *Euonymus japonica* 'gold', *Euonymus japonica* 'bravo', *Euonymus japonica* 'green spire', *Phanero glauca* და *Photinia fraseri* 'Little Red Robin' შტამბზე. მეორე ეტაპზე დაირგო 380-მდე ძირი ხე და ბუჩქი.

ამავე ეტაპზე მცენარეები დაირგო ასევე სხვა ლოკაციებზეც. კერძოდ, ალექსანდრე ნეველის სახელობის ტაძრის, წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიის და სტადიონის მიმდებარე ტერიტორიებზე.

მესამე ეტაპის დარგვები განხორციელდა 2025 წლის 21- 25 ივნისს. შერჩეული იქნა 15 დასახელების მცენარე, კერძოდ, წითელი ნეკერჩხალი - 15 ძირი, ყვითელი ნეკერჩხალი- 10 ძირი, ჭანჭყატი ოქროსფერი, დიდი - 13 ძირი, ჭანჭყატი ბურთისე-ბური (მწვანე) – 15 ძირი, ტუია ლითლჩემპიონი - 15 ძირი, წყავი მრგვალი - 20 ძირი, ბზა - 10 ძირი, ჭანჭყატი ოქროსფერი, პატარა - 15 ძირი, ღვია დამფენი - 30 ძირი, ღვია 'უელსის პრინცი' - 15 ძირი, გრაკლა თეთრყვავილა - 10 ძირი, გრაკლა - ვარდისფერი - 10 ძირი, კოწახური 5 ძირი, აბელია 10 ძირი, ტუია სმარაგდის 120 ძირი.

მესამე ეტაპზე სულ დაირგო 313 ძირი ზემოთ დასახელებული ასორტიმენტიდან ხე და ბუჩქი, რომლებსაც ჩაუტარდათ დარგვის წინ და დარგვის შემდგომი აგროტექნიკური ღონისძიებები (ფესვთა სისტემის შეკვება, ღეროების ფორმირება, მცენარის ღეროს გარშემო ე.წ. „ჯამის“ გაკეთება მორწყვის გაადვილების მიზნით, ჭიგოს დასობა და მასზე მცენარის აკვრა, მორწყვა და ა.შ.).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ აბასთუმანში ჩატარებულ ინფრასტრუქტურულ სამუშაოებთან შესაბამისობაშია ცენტრალური შოთა რუსთაველის და მისი გაგრძელება ზაქარია ფალიაშვილის ქუჩების მწვანე ნარგაობა, რომლებიც როგორც ზემოთ აღინიშნა, შერჩეული იქნა უპირველეს ყოვლისა - ყინვაგამძლეობის და მეორე - დეკორაციული ნიშან-თვისებების მიხედვით. ყინვაგამძლეობისას გათვალისწინებული იქნა, რომ შერჩეულ ასორტიმენტში შემავალ სახეობებს გაეძლოთ არანაკლებ -20 -22 °C-ით ყინვისათვის, ამავე დროს ფოტოსინთეზის პროცესში დიდი ცვლილებები არ შეეტანათ ატმოსფეროს ჰაერის შემადგენლობაში.

რაც შეეხება სხვა მოთხოვნებს, ძირითადი აქცენტი გაკეთდა დაბალ ბუჩქებზე, მათ ფერადოვნებაზე. საჭიროდ არ ჩაითვალა, რომ დარგულიყო დიდი ზომის ხეები ან ბუჩქები, რომლებიც ჩაკეტავდნენ ხედვის არეს და ის სილამაზე, რაც ამ ქუჩების ორთავე მხარეს არის, დარჩებოდა ვიზიტორთა აღქმის გარეშე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლობჯანიძე ზინა. აბასთუმნის ისტორია. 2007 წ., გვ. 75;
2. ტყავაძე მ., კილაძე რ., გუბელაძე ე. დეკორაციული დენდროლოგია. წიგნი I, დამხმარე სახელმძღვანელო. ქუთაისი, აწსუ გამომცემლობა, 2011, გვ.330.
3. ტყავაძე მ., კილაძე რ., გუბელაძე ე. დეკორაციული დენდროლოგია . წიგნი II, ნაწ. I. დამხმარე სახელმძღვანელო. ქუთაისი, აწსუ გამომცემლობა, 2014, გვ. 256.
4. ტყავაძე მ., კილაძე რ., გუბელაძე ე. დეკორაციული დენდროლოგია . წიგნი II, ნაწ. II. დამხმარე სახელმძღვანელო. ქუთაისი, აწსუ გამომცემლობა, 2015, გვ. 243.
5. ქსე, ტომი 1, 1975, გვ. 682.

General recommendations for improving the greenery of the Abastumani township

Summary

Abastumani is a remarkable mountain-climatic resort that has always attracted interest. However, it drew particular attention from Grand Duke George Alexandrovich of Russia (brother of Nicholas II), who financed the construction of numerous buildings, including the Church of Saint Alexander Nevsky, which is especially interesting from an architectural standpoint and is still considered an active church. The climate and balneological features of Abastumani amaze both casual visitors and those who come for medical treatment. This explains the current government's interest in Abastumani and the extensive work carried out in recent years. Restoration has been completed on buildings constructed at the beginning of the 19th century; roads and squares are being built, and adjacent street areas are being landscaped and improved. The present paper focuses specifically on the greening and urban development carried out in this regard.

Key words: balneology, flora, Greenery, frost resistance, agricultural technology, reconstruction, planting scheme, photosynthesis.